

CINQUANTA ANYS DE CANÇONS I GRANS CONCERTS PER A LA SOLIDARITAT

Alba Sanfeliu Bardia. Article escrit el 2010 quan treballava a l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona (albasanfeliu@teixintfilmsdemocions.com)

*Solarità, è questa qua la parola chiave che ti do,
aprire farà quegli occhi che si stanno abituando al buio da un po'.*

*Solarità, intesa lo sai, come chiarezza dove sempre non c'è,
come calore d'umanità che vorrei sentire intorno a me.*

*Solarità, è questa l'idea, se provi a crederci anche tu, si diffonderà di più...
Eros Ramazzotti, Solarità, album: Calma Aparente, 2005.*

Solaritat, aquesta serà la paraula que jo inventaré.

Sé que obrirà els ulls que s'estan acostumant a no voler veure.

*Solaritat significarà llum i calor que impregnarà cada ésser,
com una abraçada d'humanitat que volgués entorn de mi sentir.*

*Solaritat, és aquesta la idea, si tu la pots acceptar l'esperança ens donarà.
Eros Ramazzotti, Solarità, àlbum: Calma aparente, 2005.*

Al llarg de la història, la música occidental, concretament l'estil pop-rock aparegut en els darrers seixanta anys, ha mantingut una estreta relació amb el concepte de solidaritat. Aquest article centra la seva atenció en les respostes musicals solidàries provinents bàsicament d'Europa i Estats Units d'Amèrica. En l'anàlisi es destaquen algunes cançons que han marcat un punt d'inflexió en relació a aquest concepte, és a dir, cançons que han suposat un abans i un després des del moment que s'han tocat per primera vegada. Igualment, aquest estudi analitza el protagonisme individual de diferents cantants i iniciatives musicals que, mitjançant la utilització de la música, han promogut la solidaritat.

La música tant pot promoure la solidaritat com fomentar tot el contrari, tot dependrà de la finalitat amb que sigui utilitzada. El present article centrarà el seu anàlisi en aquells exemples en els quals la música ha promogut un món més solidari, unint esforços per a transformar la realitat i fomentant el suport entre els éssers humans. La música és un llenguatge expressiu que permet comunicar, tant a nivell individual com col·lectiu, sentiments, situacions viscudes i reflexions sobre el món partint de la realitat o de l'imaginari. Així mateix, afavoreix la participació. Els i les artistes comparteixen les seves experiències i idees, ens donen a conèixer les seves creacions i converteixen la seva individualitat en social. L'art descriu i reinventa el món generant valors de noviolència, diàleg, solidaritat i convidant a la reflexió. Mitjançant la música és possible adquirir valors i qualitats relacionades amb la solidaritat, com saber escoltar, dialogar, respectar, treballar en equip o millorar la comunicació emocional. També facilita la comunicació entre generacions o cultures diferents, el que ens permet repensar el món de l'ahir, de l'avui i del demà i ens capacita per a aprendre del passat i no repetir errors en el futur.

El concepte de solidaritat, segons l'*Enciclopèdia de Pau i Conflictes* (2004: 1070-1072), es caracteritza per assumir la inevitable, i a vegades necessària, "asimetria" de les relacions humanes i transformar-la en un bé de tots els éssers humans, especialment d'aquells que sofreixen les conseqüències negatives de la societat. A més a més, és tan important subratllar la necessitat que la societat sumi esforços per a aconseguir una finalitat comuna, com que els ciutadans presentin una actitud conscient de col·laboració amb les cultures, societats o persones que els necessitin en un moment determinat. L'objectiu principal de la solidaritat és afavorir la convivència entre tots els éssers humans al fomentar valors de respecte, suport mutu i interdependència.

Mitjançant la música es pot doncs afavorir la convivència i sensibilitzar al públic davant de certs temes. Les obres musicals es converteixen en testimonis dels fets viscuts o imaginats i conviden a la reflexió sobre el nostre entorn. Evidentment, hauríem de tenir en compte que l'art, tal com comenta Johan Galtung: "*Ens transporta a una realitat virtual. L'art és una cosa mica que ha arribat a la nostra ànima i l'ha fet evolucionar*" (Urbain, et al. 2008: 54). Però tampoc s'ha d'oblidar que:

Això pot no succeir. Ens assentem a un concert, caminem per una galeria d'art, llegim un llibre –però res no toca la nostra ànima, res ens ha mogut. Hi ha alguna cosa errònia en nosaltres? Amb l'artista? Amb l'obra d'art? O, possiblement des d'un angle millor, amb la relació? No és l'art correcte per a mi, aquí i ara? Dir honestament «No m'ha arribat»

sembla tant un dret humà com el dret a tenir accés a que et toqui, t'arribi i t'elevi l'esperit
(Urbain, et al. 2008: 55).

No obstant això i tal i com comenta Galtung, també pot succeir que a l'escoltar una cançó aquesta aconseguixi “[tocar] la nostra ànima”. A partir d'aquesta escolta podem acostar-nos a alguna realitat social concreta (propera o distant) que desperti en nosaltres la capacitat d'observar les necessitats d'altres éssers humans, ens dugui a prendre consciència de la qüestió i, potser, contribuir a la solidaritat universal.

Cançons

Al començament d'aquest article es destacava una cançó d'Eros Ramazzotti anomenada *Solarità* que tracta de manera positiva el concepte de solidaritat, mostrant interès pel proïsme, apostant pel bé comú i presumint que tots som responsables de tots. Aquesta paraula inventada que dona títol a la cançó guarda així relació amb el concepte de solidaritat que aquest article analitza. Ramazzotti crea un concepte que aporta nous usos i significats a la paraula “solidaritat”. La idea és simple: tenim una responsabilitat compartida. Per mitjà d'aquesta cançó, l'autor reitera la necessitat d’ “obrir els ulls que s'estan acostumant a no voler veure”. Quan neix la solidaritat, la nostra consciència desperta i ens permet veure allò que abans no volíem o sabíem veure. Solidaritat significa unió; una unió en la qual els homes s'adonen que no estan sols i que es necessiten mútuament per a viure.

Com a norma general, en les cançons resulta imprescindible transcendir les dimensions de l'obra musical i veure que la música no és simplement estètica sinó, també, ètica. Tal com s'ha comentat anteriorment les cançons poden tenir, o no, un efecte en les persones que les escolten: generar emocions i sensacions, fomentar l'empatia, animar potser a la implicació en certes causes i provocar canvis de conducta o comportament. Les cançons també ens permeten prevenir certes realitats. Tal com comenta Josep Martí: “*Molts canvis que es produeixen en la societat són fins i tot anunciats per la música abans que aquests es produeixin, senzillament perquè la música és portadora d'idees i sentiments que en un futur pròxim provocaran canvis socials*” (2000: 18).

Molts autors han compost cançons que, encara que no tractin el tema de la solidaritat exclusivament, sí que han permès generar una resposta solidària a diferents nivells. Aquest va ser el cas del *We Shall Overcome*, una cançó *gospel* popularitzada per Pete Seeger que es va convertir en l'himne del moviment pels drets civils a Estats Units d'Amèrica, socialitzant la necessitat de “*vèncer junts algun dia*” i cantant per la igualtat racial. Aquesta cançó ha trobat a més a més nous usos en altres moviments de diferents llocs del món on ha fomentat la solidaritat entre les persones agrupades sota una mateixa causa. També cal destacar la cançó *Biko* de Peter Gabriel, un crit desesperat de denúncia de l'apartheid sud-africà que va aconseguir despertar l'atenció internacional sobre la realitat del país. Steve Biko va ser un dirigent polític negre, mort el 1977, al que els cossos de seguretat sud-africans van detenir sense que intervingués cap acusació ni procés policial. Digna de menció és també *They Dance Alone*, del cantant Sting, una cançó dedicada a les Mares de la Plaza de Mayo d'Argentina que ballen soles davant la desaparició dels seus marits, pares, fills o germans i que fa referència a les “*desaparicions*” ocorregudes durant la dictadura del general Augusto Pinochet. Igualment important és *L'Estaca*, del cantautor català Lluís Llach, que es va convertir en l'himne contra la dictadura franquista, a més a més de servir a diverses finalitats en altres moviments (com per exemple, ser l'himne del sindicat polonès *Solidarność*).

De qualsevol manera, i encara que resulta difícil mesurar l'impacte que algunes cançons han pogut o poden provocar en la societat, a l'escoltar algunes d'elles pot despertar-se en nosaltres una consciència de solidaritat universal que ens porti a contemplar les necessitats d'altres éssers humans (tant dels més propers com dels més allunyats) que sofreixen al nostre costat tots els dies, doncs tots formem part de la mateixa realitat. Així, de les cançons destacades es desprenen les nocions de solidaritat, igualtat, fraternitat i ajuda mútua que han arribat fins i tot a generar moviments socials entorn dels seus missatges i a fomentar la cooperació entre éssers humans, la responsabilitat, la generositat i la participació.

Totes aquestes cançons, i moltes altres, han servit per a donar a conèixer al llarg de la història les situacions viscudes a diferents llocs que, així, se'ns plantegen com a realitats no tan llunyanes. A més a més, i el que és més important, aquestes cançons poden generar vents de canvi, moviments de protesta i suport a les causes defensades en elles. Tal com comenta Jacqueline Adams:

La música pot ser una font de força (Eyerman and Jamison, 1998), de valor (Denisoff 1983; Sanger, 1997) i esperança per un futur més feliç (Qualter, 1963:99). Pot reforçar energies (Garofalo, 1992^a; Pratt, 1992), produir plaer (Jasper, 1998) i crear una efervescència col·lectiva (útil per als moviments) “transportant als participants a un altre nivell, a una realitat que ells senten més etèria o, en qualsevol cas, diferent” (1997:118, Jasper).

Entorn d'aquesta idea, cal destacar el moviment musical aparegut durant l'època de la integració racial als EUA en el qual les diferències racials entre músics es van deixar de banda per a prioritzar una qüestió comú: la igualtat entre races. El concepte de solidaritat va aflorar en el terreny musical i va conquistar a poc a poc altres terrenys, com van ser el social, el cultural, l'econòmic o el polític. Així, la música va aconseguir canviar la societat i millorar la convivència molt abans que la política. Alguns dels representants d'aquest moviment van ser Pete Seeger, Peter, Paul and Mary, Joan Baez, Bob Dylan, Harry Belafonte, Odetta, James Brown, Nina Simone, Marvin Gaye, Gil Scott Heron, Miles Davis, John Coltrane, Abbey Lincoln, Xerris Mingus, Max Roach o Sonny Rollins, a més a més de cantants europeus com Ives Montand, Simone Signoret, Peter Otul o Hugues Aufray. Amb les seves cançons, moltes d'elles formen part de la memòria col·lectiva, es va impulsar el canvi.

També van ser rellevants *La Nueva Canción Latinoamericana* i *La Nova Cançó Catalana* (Espanya), moviments polítics i musicals posteriors en els quals els músics van lluitar davant diferents règims polítics establerts transmetent a través de les seves cançons i actes missatges de justícia, democràcia, solidaritat i respecte. Les idees de solidaritat i de treball conjunt es van convertir en un referent col·lectiu per a la transformació política i social d'aquells contextos.

Grans Concerts

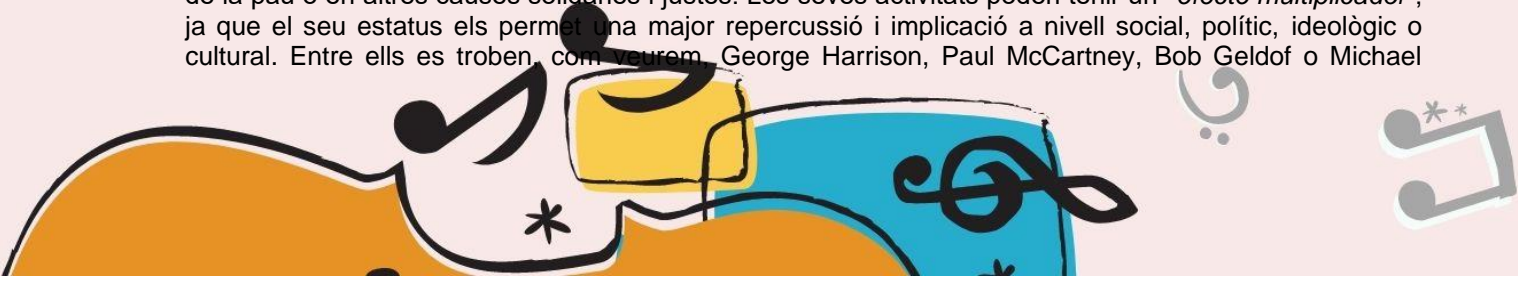
La realització de concerts a favor de diverses causes reflecteix una de les relacions més evidents entre la música i la solidaritat. La música ha estat un gran mitjà mobilitzador per a cridar l'atenció sobre diferents qüestions. Així, els concerts s'han utilitzat per a: reclamar la pau i mostrar oposició a diversos conflictes armats, donar suport a les víctimes d'aquests (*Woodstock, War Don Don The Peace Festival, Paz sin Fronteras*), defensar el desarmament nuclear (*No Nukes*), qüestionar règims polítics establerts (*Freedom Festival on Clapham Common, The Nelson Mandela 70th Birthday Tribute Concert*) o mostrar-se a favor del respecte pel medi ambient com a garantia de seguretat per a futures generacions (*Live Earth*).

Especialment dignes d'atenció en el món de la música han estat les crisis humanitàries, sobretot les alimentàries, que han generat les respostes més enèrgiques en relació al concepte de solidaritat (*The Bangladesh Concert, The Concert for Kampuchea, Do They Know It's Christmas?, Band Aid, Live Aid, Band Aid 20, Live 8, We are the World*).

Els concerts s'han convertit en grans recursos de sensibilització capaços de despertar l'atenció i la consciència socials sobre temes concrets. Aquests esdeveniments destaquen pel gran nombre de persones que convoquen (parlem per exemple de quaranta mil persones en el concert de Bangladesh en els anys setanta o dos milions en els concerts *Live 8* del 2005). A més a més els nivells de cobertura mediàtica d'aquests poden portar a la gent a adonar-se de la seva importància.

La música facilita doncs un espai de trobada entre individus de diferents tradicions culturals i formes d'entendre. Alguns d'aquests espais de trobada han generat l'aparició de moviments socials solidaris. Tal com comenta Josep Martí: “*La música, amb el seu gran poder de convocatòria, és capaç d'expressar maneres de pensar, capaç d'articular col·lectius humans*” (2000: 14). Així mateix, segons R. Eyerman i A. Jamison, “*La música dels moviments socials transcendeix les fronteres d'un mateix i envolta l'individu en una consciència col·lectiva*” (1998: 163).

En aquests concerts el protagonisme i lideratge dels cantants ha estat clau en la difusió, l'impuls i la promoció d'iniciatives solidàries. Són cantants de renom que destaquen tant per la seva carrera musical i la inclusió de continguts socials en les seves cançons i actes, com per haver-se implicat en la defensa de la pau o en altres causes solidàries i justes. Les seves activitats poden tenir un “*efecte multiplicador*”, ja que el seu estatus els permet una major repercussió i implicació a nivell social, polític, ideològic o cultural. Entre ells es troben, com veurem, George Harrison, Paul McCartney, Bob Geldof o Michael

Jackson. De totes maneres, també és important tenir present que les seves accions no han estat, ni estaran mai, exemptes de crítica. Sovint, s'han vist qüestionats pels seus estils de vida, excessos, excentricitats, actituds oportunistes davant de certes iniciatives...

Va ser a partir dels anys setanta quan, amb la celebració de dos concerts solidaris (*Bangladesh i Kampuchea*), la unió entre música i solidaritat es va fer realitat. No obstant això, els conceptes de concert solidari i de unió de músics en la lluita per causes justes no es van internacionalitzar fins als anys vuitanta, època en la qual es van concretar diverses iniciatives musicals tals com l'enregistrament de cançons conjuntes i la realització de concerts.

De la mà de George Harrison i Ravi Shankar es va organitzar el *Bangladesh Concert* amb la finalitat de recaptar fons per a aquesta regió que, a l'any 1971, es va independitzar de Pakistan de l'Est i va sofrir en el seu propi territori la més absoluta atrocitat de la guerra: un milió de morts i deu milions de desplaçats cap a l'Índia afectats per la fam, la falta de salubritat, el còlera (entre d'altres malalties mortals) i problemes derivats de les inundacions de l'època estacional (1). Va ser llavors quan George Harrison, compartint la necessitat personal de Ravi Shankar de fer alguna cosa per a la seva gent, va compondre la cançó *Bangladesh*: "My friend came to me with sadness in his eyes told me that he wanted help before his country dies. Although I couldn't feel the pain I knew I had to try. Now I'm asking all of you to help us save some lives. My friend came to me, with sadness in her eyes."

Amb el temps, aquesta cançó va cristal·litzar en un concert celebrat al Madison Square Garden de Nova York, on George Harrison va comptar amb la companyia de Ringo Starr, Eric Clapton, Bob Dylan, Leon Russell i Billy Preston, entre d'altres. Aquest esdeveniment es va convertir en una de les reunions més importants mai vistes per a recaptar fons per a Bangladesh. A l'acte van acudir unes quaranta mil persones i es van recaptar prop de dos-cents cinquanta mil dòlars. Els cantants van accedir a actuar gratuïtament i van cedir a més a més els drets de les seves cançons així com de la suma de vendes d'un triple LP anomenat *The Bangladesh Concert*. Els beneficis es van destinar a UNICEF, que va facilitar nutrició bàsica a menors, aigua potable, així com mantes i roba per als refugiats. George Harrison va crear l'organització *The George Harrison Fund for UNICEF* per donar suport als menors en situacions de crisi humanitària (2).

Posteriorment, en el 1979, es va celebrar *The Concert for Kampuchea* en el Hammersmith Odeon de Londres. L'objectiu va ser recaptar fons per a ajudar a la gent de Kampuchea (Cambotja) ja que, entre 1975 i 1979, aquest estat va estar sota el règim polític de terror de Pol Pot, que va suposar la mort per assassinat de dos milions de persones. El concert el va organitzar Paul McCartney, qui va actuar al costat de The Who, The Clash, The Grateful Dead, Beach Boys i Jefferson Starship, entre d'altres.

En aquells anys la música va servir per a "obrir els ulls" davant situacions que s'estaven vivint en altres llocs del món. La gent es va mobilitzar per a participar en aquests concerts, bé per a gaudir de la música i passar una estona agradable, bé per a veure als grups musicals, així com per entreteniment o fins i tot per empatia amb el motiu de la celebració sent una aposta per la justícia, la igualtat i la solidaritat entre éssers humans. La solidaritat es va constituir així com valor essencial capaç de motivar a les persones en la lluita per causes justes. La música va ser el canal utilitzat per a aconseguir que gent d'altres cultures es solidaritzés amb les situacions que estaven vivint altres persones, albirant possibles escenaris de futur per a intentar transformar junts una realitat que afectava al conjunt de la humanitat.

En el 1984, un altre cantant, Bob Geldof, es va quedar impressionat al conèixer la situació que Etiòpia estava vivint. En aquella època, les vides de set milions d'etiops es trobaven en perill a causa de la fam i de les malalties provocades per la sequera que patia la regió de Sahel. La dislocació de la població provocada per la guerra entre el govern d'Etiòpia i els d'Eritrea i Tigré, juntament amb les polítiques de col·lectivització de l'agricultura despietades i il·limitades (govern de Mengistu) van contribuir a agreujar aquesta situació. Després de veure a la televisió un documental de Michael Buerk sobre el tema, Bob Geldof va decidir que era el moment de fer alguna cosa referent al tema i va escriure la cançó *Do they Know It's Christmas?* al costat de Midge Ure, aconseguint reunir a més de trenta músics britànics del moment per a gravar el tema. Aquesta agrupació, coneguda com a *Band Aid*, va convidar a participar a integrants de Duran Duran, Culture Club, U2, Bananarama, Phil Collins o Paul Young a la gravació. La cançó, aprofitant l'època nadalenca i la seva capacitat per a fer aflorar la solidaritat, animava a la societat occidental a estendre els braços cap a la resta del món. El tema es va convertir en un dels discos més venuts d'Anglaterra durant el Nadal d'aquell any i va ocupar el número u a les llistes musicals britàniques i d'altres països (3). Així, es van vendre tres milions de còpies al Regne Unit, vuit

milions de còpies a tot el món i es van recaptar dotze milions d'euros que es van destinar a Etiòpia mitjançant la fundació *Band Aid Trust Fund* creada per Bob Geldof.

Els ecos d'aquestes iniciatives per Àfrica van ressonar als Estats Units d'Amèrica, on Harry Belafonte va contactar amb Ken Kragen. Junts van decidir cridar a Michael Jackson, que va escriure la cançó *We Are the World* amb Lionel Richie. Aquests artistes van reunir a les figures més populars del moment en el país sota el nom d'*USA for Africa* (USA, *United Support of Artists for Africa*) i van comptar a més a més amb la producció de Quincy Jones. En aquesta iniciativa van participar més de cinquanta músics, entre ells, Paul Simon, Cyndi Lauper, Bob Dylan, Bruce Springsteen, Diana Ross, Ray Charles, Tina Turner, Stevie Wonder o Bob Geldof. Així, es va gravar el tema, es va editar un àlbum complet amb materials extra per a recaptar fons i lluitar contra la fam i la sequera africanes d'aquella dècada. Es van recaptar més de seixanta-dos milions de dòlars dels quals un 90% es va destinar a projectes contra la fam a Àfrica (enviament d'aliments, medicaments i altres materials com roba i mantes), i el 10% restant es va reservar per a lluitar contra la fam als EUA. En menys de set dies es van vendre més de set milions de singles i quatre milions i mig de LPs. El divendres 5 d'abril de 1985, cinc mil emissores de ràdio de tot el món van emetre simultàniament la cançó, que es va convertir en la més escoltada alhora pel conjunt de la humanitat. La cançó emfatitza la idea que el món ha d'"*anar a una*", és a dir, "*the world must come together as one*", amb la intenció que la gent faci alguna cosa per als altres "*so let's start giving*" (4).

Encara que totes aquestes iniciatives van ser destacables, no van aconseguir erradicar la situació de pobresa del continent africà, pel que Bob Geldof va reprendre el seu activisme amb la idea d'organitzar el *Live Aid*, un mega concert simultani de vint-i-cinc hores de durada celebrat el 13 de juliol de 1985 entre l'estadi Wembley de Londres i el John F. Kennedy de Filadèlfia (5). En el concert van participar The Who, Paul McCartney, George Michael, U2, Elton John, David Bowie, Madonna, Bryan Adams, Bryan Ferri, Paul Young, Elvis Costello, Queen, Spandau Ballet, Sade, Sting, Dire Straits, Bob Dylan, Beach Boys, Simple Minds, Phil Collins i part dels Rolling Stones, entre d'altres. Va comptar amb cent seixanta-dos mil assistents, noranta mil a Filadèlfia i setanta-dos mil a Londres, més mil cinc-cents milions de telespectadors a cent cinquanta països del món. Es van recaptar vuitanta milions de dòlars que es van destinar a finançar projectes de salut, agricultura i rec a set països d'Àfrica: Moçambic, Txad, Burkina Faso, Níger, Mali, Sudan i Etiòpia. A més, es van enviar tones de llavors, llet en pols, sucre, oli vegetal, galetes energètiques, provisions mèdiques i vitamines, així com *land rovers*, tancs d'aigua, camions, botigues hospitalàries i creuers per al transport del material. Posteriorment es va editar un disc amb el qual es van obtenir cent quaranta milions de dòlars que es va convertir en el disc benèfic de majors vendes fins al moment. També es va editar el DVD *Live Aid, July 13, 1985, The Day the Music Changed the World* en el 2004.

El *leitmotiv* d'aquests concerts i les seves cançons va ser la recaptació de fons per a solucionar problemes humanitaris i econòmics. Així, i com aquest anàlisi ja ha esmentat, la música es va aliar amb la solidaritat i l'interès pel bé comú per a intentar cridar l'atenció sobre les situacions que es vivien en altres llocs del món on perillaven nombroses vides.

Tot i la bona voluntat, el pas del temps va permetre comprovar que aquestes iniciatives no van ser suficients per a transformar la situació. Amb elles es va ajudar momentàniament al necessitat, però no es va aconseguir l'eliminació de les causes que havien produït la desigualtat, el que va derivar en dependència. Lamentablement, encara que es va despertar l'atenció sobre qüestions internacionals que mereixien ser escoltades i es va canalitzar una resposta, la música va tenir un impacte limitat. Per a aconseguir canviar la situació, calia doncs, que els esforços procedissin no només de la música, sinó també d'altres àmbits com la política i l'economia.

En els últims anys el concepte de concert benèfic s'ha vist transformat. Ara ja no es pretén tant recaptar fons sinó sensibilitzar i conscienciar al públic en general sobre altres realitats per tal de fomentar la transformació social. A aquest efecte i capitanejats novament per Bob Geldof, es van celebrar entre el 2 i el 6 de juliol del 2005 els deu concerts gratuïts del *Live 8, The Long Walk to Justice* a les ciutats de Londres, París, Berlín, Roma, Filadèlfia, Toronto, Tokio, Moscou (països del G8), Johannesburg i Escòcia (6). En ells van participar més de cent cinquanta bandes i mil dos-cents cinquanta artistes i músics de tot el món, tals com Madonna, U2, Coldplay, REM, Elton John, Paul McCartney, Bjork, Jamiroquai, Youssou N'Dour, Green Day o Annie Lennox. Dos milions d'espectadors van assistir en directe i uns tres mil milions més van seguir la retransmissió a través de televisió, ràdio, Internet i telefonia mòbil en més de cent quaranta països de tot el món. Els concerts es van emmarcar en la campanya internacional *Make Poverty History* —coalició internacional d'ONGs i fundacions benèfiques

que busquen reduir a la meitat la pobresa global pel 2015— i van coincidir amb el vigèsim aniversari de la celebració del *Live Aid*, així com amb la cimera que els països del G8 celebraven a Glenegales, Escòcia. Amb aquests concerts es va pretendre aconseguir justícia política pressionant als líders del G8 perquè eradiquessin definitivament la pobresa, condonessin el deute extern, incrementessin l'ajuda a aquests països i canviessin les regles del comerç internacional per unes més justes.

Bob Geldof va demanar als músics que evitessin les desqualificacions contra els líders polítics a l'escenari. La consigna era establir complicitat amb els líders, pressionant amablement als països del G8 perquè la pobresa fos la principal prioritat en l'agenda durant la reunió celebrada a Escòcia. Un dels assistents al concert va ser Kofi Annan, antic secretari general de les Nacions Unides, que va declarar:

Live 8 pot ajudar realment a canviar el món... he vingut per a expressar el meu agraïment als artistes que estan dedicant el seu talent a una causa tan important. És meravellós veure a tanta gent jove compromesa amb aquesta campanya anti-pobresa. Aquesta generació pot fer que la pobresa sigui història. Ells creuen que un món millor és possible si nosaltres tenim la voluntat de construir-lo. Aquestes són les veritables Nacions Unides. El món sencer s'ha unit a favor dels pobres (7).

Encara que trenta milions de persones van decidir sumar-se a la campanya *Live 8* entregant una llista de signatures a Tony Blair (que llavors assumia la presidència del G8), encara és d'hora per a conèixer el seu impacte.

En tots aquests concerts la música ha tingut un rol fonamental, ja que ha despertat la consciència individual i creat un sentiment d'identitat col·lectiva. Segons John Blacking: "*La funció de la música és reforçar certes experiències que han resultat significatives per a la vida social, vinculant més estretament a la gent amb elles*" (2006: 17) i, tal com comenta Maria João: "*L'art pot ser el principi d'una revolució pacífica que restauri la dignitat allí on sembla haver desaparegut, constituint una alternativa espiritual*" (2005: nnp) (8). L'art s'ha utilitzat com a eina de transformació de la realitat capaç d'estructurar moviments socials que informen sobre el dia a dia d'altres llocs, sensibilitzen i mobilitzen a la població.

De tota manera i com és sabut, malgrat les bones intencions dels cantants, aquestes iniciatives han hagut d'afrontar diverses crítiques, com les relatives a problemes en l'organització, conflictes pel lideratge, cerca de protagonisme, problemes amb els fons recaptats o al voltant d'altres qüestions a les que sembla que la música no ha sabut donar la resposta adequada (9). Així mateix, és important tenir present que aquests grans concerts poden expandir el camp d'influència de la solidaritat, però també perdre la seva efectivitat a l'estendre's el seu ús.

Altres iniciatives musicals solidàries

A part de les cançons o concerts que poden despertar l'atenció o fomentar la solidaritat a gran escala, actualment en molts llocs del món s'estan duent a terme iniciatives musicals similars però de menor envergadura. A diferència dels grans concerts, en els quals la idea de solidaritat pot arribar a esvaïr-se donada la seva macroestructura i el seu abast, en aquestes iniciatives a menor escala la solidaritat neix del contacte entre éssers humans pròxims que estableixen relacions personals. La solidaritat no fa distincions, simplement neix de l'entrega cap a l'individu, cap el proïsme. Es tracta de donar veu als més necessitats i generar aquesta actitud d'entrega mitjançant la suma d'esforços, les coalicions, la promoció del diàleg, l'enteniment, etc.

Així, per exemple, Cristina del Valle va crear a Espanya la Plataforma de Dones Artistes contra la Violència de Gènere en el 1997 (10). Feia temps que aquesta cantant intentava articular una organització per dones de diferents àmbits culturals amb la finalitat de pressionar i sensibilitzar sobre el problema de la violència de gènere. La seva iniciativa va comptar amb el suport de més de vint-i-cinc dones artistes, que es van agrupar entorn d'aquesta plataforma i van iniciar xerrades, conferències, entrevistes, així com nombrosos concerts en diferents llocs del món sobre el tema. Tot això amb la finalitat de mostrar la solidaritat entre dones davant temes que les afecten directament. Aprofitant el seu rol de cantants i dones com element d'unió, van denunciar i van donar visibilitat a certs problemes del Sàhara, Bagdad, Palestina o Mèxic. En aquest darrer país, més concretament a Ciudad Juárez, es van solidaritzar amb les organitzacions de mares de víctimes i van condemnar la impunitat dels crims soferts per nombroses dones en aquest estat.

Una altra proposta a considerar és l'organització *Music Fund* (11), creada el 2002 pel músic belga Lukas Pairon. El seu objectiu consisteix a aprofitar vells instruments musicals d'Occident per donar-els-hi una nova vida en zones de conflicte armat, com el Pròxim Orient o Àfrica, on permetin als habitants trobar vies d'escapament creatives a les dures situacions que els envolten. Es tracta de crear ponts de solidaritat entre Europa i aquests llocs, ensenyant música i formant a luthiers en la cura i fabricació d'instruments (a l'abril del 2009 ja s'havien entregat mil cinc-cents instruments recollits a Europa).

En els últims anys també han sorgit diverses orquestres multiètniques en les quals la música actua com a element d'unió entre gent de cultures i països diversos, promovent la integració, la comunicació i la solidaritat. Un dels casos més emblemàtics és el taller-orquestra *West Eastern Divan* fundat pel pianista, director d'orquestra i gran defensor de la pau Daniel Barenboim i l'escriptor palestí Edward W. Said (1935-2003). Més de setanta músics (en la seva majoria joves israelians i palestins, encara que també n'hi ha procedents d'altres països d'Orient Mitjà i Europa) toquen junts amb l'objectiu de "*combinar l'estudi i el desenvolupament musical amb compartir el coneixement i la comprensió entre cultures que han estat tradicionalment rivals*" (12).

Igualment rellevants són l'*Orchestra di Piazza Vittorio*, el *Projecte 08001* i el *The Silk Road Project* (13). La primera, originària de Roma i formada per més de vint músics de països i cultures diferents units per la música, ofereix un poderós missatge de germanor i pau, promou la integració i comunicació entre cultures i difon una imatge positiva dels immigrants. El segon, nascut a la ciutat de Barcelona i concebut com un taller o *work in progress*, és format per un grup de músics en constant evolució que obren la seva proposta musical a tots aquells artistes que arribin al barri del Raval. L'últim projecte, fundat pel violoncel·lista Yo Yo Ma, connecta a músics, compositors, artistes i públic des d'Àsia a Europa, passant per les Amèriques, com a forma d'intercanvi multicultural i interdisciplinari.

Totes aquestes iniciatives fomenten la solidaritat entre persones de diferents llocs del món. La música és el llenguatge que ens permet entrar en diàleg i comunicar-nos. Dins del context general en el que vivim, els projectes descrits al llarg d'aquest anàlisi poden ajudar-nos a establir els fonaments per a una millor convivència entre éssers humans. La solidaritat ens humanitza, ens uneix, perquè ser solidaris amb els altres és ser solidaris amb nosaltres mateixos. La inexistència d'aquest valor ens perverteix, ens distancia i ens fa negar la nostra pròpia naturalesa. És la nostra responsabilitat escollir allò que volem.

Notes

(1) Per a més informació: <<http://www.concertforbangladesh.com/>>

(2) Actualment la fundació segueix donant suport als programes d'UNICEF en aquest país.

(3) La cançó va portar a altres músics nacionals i internacionals a seguir amb l'exemple i crear altres *Band Aid*. A l'estiu de 1985 s'havien gravat vint discos similars a diferents països: a Alemanya, *Band Für Afrika*, amb la cançó *Nackt Im Wind*; a França, *Chanson Sans Frontiers*; a Canadà, *Tears Are Not Enough*, del grup d'artistes *Northern Lights*; a Noruega, el tema *All of Us* i a l'Antiga Iugoslàvia, *Yu Rock Mission*. També es van realitzar concerts sota el mateix lema a l'Antiga URSS, Japó, Àustria i Austràlia.

(4) Una altra cançó que va marcar aquesta dècada va ser *Cantaré, cantarás*, gravada a Amèrica Llatina amb la finalitat de recaptar fons per a les campanyes d'UNICEF. Un 90% dels beneficis obtinguts es van destinar a Amèrica Llatina i el 10% restant es va destinar a Àfrica. La cançó fa una crida a la solidaritat: "Amic, amic no hi ha res que témer estic amb tu."

A l'any 2004 es va celebrar a Roma un concert amb el lema *We Are the Future*. L'esdeveniment, liderat per Quincy Jones (productor també del *We Are the World*), es va realitzar en favor dels menors afectats per la guerra, la pobresa i la violència del món. Hi van participar músics de la talla de Carlos Santana, Alicia Keys, Andrea Bocelli, Fher (de Maná), Josh Groban, Herbie Hancock, Juanes, Noa, Khaled, Youssou N'Dour o Zucchero. L'entrada va ser gratuïta, però els fons recaptats mitjançant donacions, publicitat i drets de retransmissió, es va destinar a la construcció i manteniment de sis centres infantils a Etiòpia, Eritrea, Sierra Leone, Afganistan, Rwanda i Cisjordània. Informació extreta de l'antiga web: <<http://www.werefuture.com>> (actualment no disponible).

(5) Aquest mateix any es va gravar a França l'àlbum *Tam Tam pour l'Ethiopie* amb la finalitat de recaptar fons per a combatre la fam a Etiòpia.

(6) Per a més informació: <<http://www.live8live.com/>>. (actualment no disponible)

(7) Declaracions extretes de les pàgines d'internet: <<http://cronica.com.mx/nota.php?idc=189958>>; <<http://iblnews.com/story.php?id=619>> (actualment no disponible)

(8) Valverde, Fernando, "Maria João Pires propone una revolución de las artes". *El País*, 31/08/05.

(9) Per exemple, en l'article de David Rieff, "Dangerous Pity", (*Prospect*. Issue 112. July 2005) es suggereix que tant l'ajuda procedent de la cançó *Do They Know It's Christmas?* com del concert *Live Aid* van contribuir al projecte de reassentament de població impulsat pel govern de Mengishtu.

Un altra punt criticable va ser la gran presència de cantants d'Europa i Estats Units en el concert *Live 8*. Tot i el què es buscava era donar visibilitat a la situació de pobresa a Àfrica, els artistes d'aquest continent van brillar per la seva absència. Per una altra banda, en el 2003 es va celebrar a Etiòpia una versió del *Live Aid* sota el lema *Un birr per a un compatriota* (*birr*, moneda etiòp), que dona nom també a una organització creada per a lluitar contra la fam i la pobresa i a una cançó que entonava: "Let's fight the enemy with hoes and spades (...) To change our name from receivers to achievers". ("Lluitem contra l'enemic amb aixades i pales (...) Per passar de ser receptors d'ajuda a aconseguir les nostres metes"). Disponible a *Ethiopian Singers Release Live Aid-style Song*, <<https://www.thenewhumanitarian.org/report/43614/ethiopia-ethiopian-singers-release-live-aid-style-song> (07/05/09).

A l'any 2004, vint anys després de la gravació del *Do They Know It's Christmas?*, es va commemorar el vigèsim aniversari del *Band Aid*. Per a celebrar-lo, Bob Geldof va gravar una nova versió de la cançó amb la *Band Aid 20* en la qual hi van participar Robbie Williams, Dido, Sugababes, Fran Healy, Bono, Ms Dynamite, Tom Chaplin (Keane) o Joss Stone. Tot i haver passat tant temps des de la primera versió de la cançó, es va decidir, per a l'ocasió, conservar la mateixa lletra (a excepció d'alguns versos): "Spare a thought this yuletide for the deprived, if the table was turned would you survive? (...) You ain't gotta feel guilt, just selfless, give a little help, to the helpless Yo!" ("Pensa un moment aquest Nadal en els necessitats, si li donessin la volta a la truita sobreviuries? (...) No has de sentir-te culpable, només generós, vinga dona la mà als necessitats!). Aquesta vegada els beneficis recaptats es van destinar a Darfur (Sudan), regió que estava patint una greu crisi humanitària.

Encara que és cert que els plans de superació de la pobresa no han donat els fruits desitjats, també és veritat que l'ajuda internacional ha canviat molt pel que fa a la de la dècada dels vuitanta. Avui dia, ja no té sentit una visió paternalista sinó una que promogui el desenvolupament. Quin sentit té gravar una cançó amb la mateixa lletra? Celebrar un aniversari? És que estem davant la mateixa realitat que fa vint anys? Per què la música no ha sabut reaccionar?

(10): <<http://www.cristinadelvalle.com/web3/modules/news/>> (actualment no disponible)

(11) Per a més informació: <<http://www.musicfund.be/>>

(12) Cita extreta de: <<http://www.barenboim-said.org/>>

(13) Per a més informació sobre el projecte romà: <<https://www.orchestrapiazzavittorio.it/>>; per al *Silk Road Project*: <<http://www.silkroadproject.org/>>.

Bibliografia:

Llibres:

Abi-Ezzi, Karen, June Boyce-Tillman, Cynthia Cohen, Yair Dalal, Johan Galtung, Anne-Marie Gray, Vegar Jordanger, George Kent, Felicity Laurence, Maria Elena López Vinader, Rik Palieri, Pete Seeger, Kjell Skyllstad, Peter Van Den Dungen, Baruch Whitehead. *Music and conflict transformation. Harmonies and dissonances in geopolitics*. Edited by Olivier Urbain. London, I. B. Tauris & Co Ltd, 2008.

Blacking, John. *¿Hay música en el hombre?* Madrid: Música, Alianza Editorial, 2006.

Enciclopedia de Paz y Conflictos. Granada: Universidad de Granada, Instituto de la paz y los conflictos. Colección Eirene, 2004.

Eyerman, Ron and Jamison, Andrew. *Music and social movements. Mobilizing traditions in the twentieth century*. United Kingdom: The press syndicate of the University of Cambridge, 1998.

Martí, Josep. *La música como generadora de realidades sociales*. Sant Cugat del Vallès, España: Deriva Editorial. Los 7 mares, 2. 2000.

Sanfeliu, Alba. *Música i pau*. Investigació. Escola de Cultura de Pau, 2003-2010
<https://www.teixintildemocions.com/wp-content/uploads/2021/07/Musica-i-pau-Alba-Sanfeliu-Bardia.pdf>

Articles impresos:

Adams, Jacqueline. *Art in Social Movements: Shantytown Women's Protest in Pinochet's Chile*. Sociological forum, Springer Netherlands. Vol. 17, No 1, March, 2002.

Bono, Madonna, Elton John y decenas de artistas más, exigen alto a la pobreza en los conciertos "Live", celebrados en los países del G-8, 03/07/05.

García-Pimentel Ruiz, Francisco. El principio de solidaridad.
<https://issuu.com/franciscogarciapimentelruiz/docs/el_principio_de_solidaridad>

González Amuchastegui, Jesús. *Notas para la elaboración de un concepto de solidaridad como principio político*. Revista Sistema, número 101, 1991.

Live 8: millones de personas asisten a los conciertos contra la pobreza, 02/07/05.

Rieff, David. *Dangerous Pity*, Prospect. Issue 112, 2005.
<<http://www.prospectmagazine.co.uk/2005/07/dangerouspity/>>

Ruiz Mantilla, Jesús. *Un instrumento musical desarrolla un país*, Lukas Pairon. El País, 01/04/09.
<http://www.elpais.com/articulo/ultima/instrumento/musical/desarrolla/pais/elpepiult/20090401elpepiult_2/Tes>

Verdaderos compases para la paz, El país Semanal, 22/11/09.
<http://www.elpais.com/articulo/portada/Verdaderos/compases/paz/elpepusocepts/20091122elpepspor_4/Tes>

Sanfeliu, Alba. *Música i pau*, Article:
<https://www.teixintildemocions.com/wp-content/uploads/2021/07/la-musica-i-la-pau-article.pdf>

Valverde, Fernando. *Maria João Pires propone una revolución de las artes*. El País, 31/08/05
<https://elpais.com/diario/2005/08/31/revistaverano/1125439202_850215.htmls>

Films i audio:

46664, *The event - Nelson Mandela's Aids day concert*. DVD. Dirigit per David Mallet. Produït per Jim Beach i JF Cecillon, 2004.

Band Aid 20: Justice not charity. Band Aid: 20 años después. DVD. Martin Callanan i Geoff Wonfor. Productor, Martin Callanan. Companyia productora, Initial (Endemol UK), 2004.

Daniel Barenboim & the West-Eastern Divan Orchestra. Tchaikovsky: Symphony nº5. Verdi: overture, the force of destiny. Sibelius: valse triste. The geneva concert. CD + DVD. Co produït per EuroArts Music International i Fundación Tres Culturas del Mediterráneo, 2002.

Live 8 - One day, one concert, one World. DVD. Director Nick Hopkin, Michael Maier, 2006.

Live aid, July 13, 1985. The day the music changed the World. DVD. Productor, Jill Sinclair. Productors executius, Bob Geldof i John Kennedy. 2004.

Ramazotti, Eros. *Calma Aparente* (CD), 2005.

The Concert for Bangladesh. DVD. Saul Swimmer. Produït per George Harrison i Allen Klein. Warner, 2005.

The Orchestra of Piazza Vittorio. DVD. Dirigit per Agostino Ferrente. 2006.

The Ramallah concert. Knowledge is the beginning. West Eastern Divan Orchestra. DVD. Produït per Paul Smaczny. Documental dirigit per Ayellet Heller. 2005.

The Woodstock diaries. Grandes conciertos. Tres días que cambiaron la historia del Rock'N'Roll. DVD. Chris Hegedus. Erez laujer. D. A. Pennebaker. 2003.

We are the world. The story behind the song (20th anniversary special edition). DVD. Quincy Jones, Smokey Robinson, Daryl Hall, i Kim Carnes. 2004.

Cinquanta anys de cançons i grans concerts per a la solidaritat de [Alba Sanfeliu Bardia](#) està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional de Creative Commons](#)
Creat a partir d'una obra disponible a <https://www.teixintilsdemocions.com/publicaciones/>
Els permisos addicionals als d'aquesta llicència es poden trobar a <https://www.teixintilsdemocions.com/publicaciones/>

